

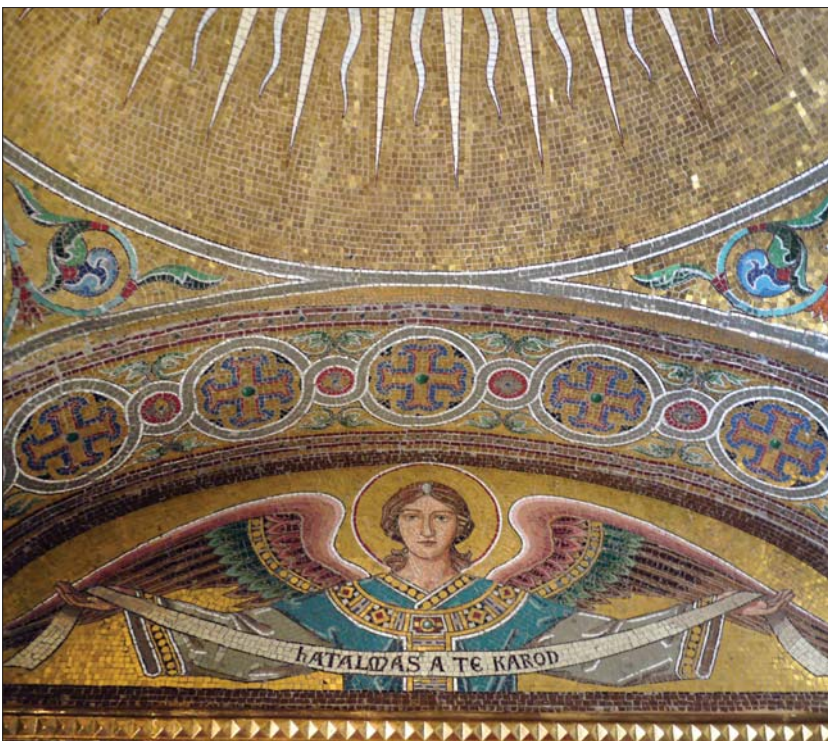
A Szent Jobb kápolna a Balaton partján

■ Balatonalmádi büszkesége az a kápolna, amely az 1950-es években a pusztulástól megmentett budavári Szent Jobb kápolna művészi értékeit őrzi.

Az első magyar király, Szent István különleges módon fennmaradt jobb keze, a Szent Jobb, évszázadok óta a magyar katolikusság által kiemelt kultikus tisztelettel övezett ereklye. A közel egy évezredes viszontagságokkal teli története nemcsak egyháztörténeti vonatkozásokat hordoz, hanem számos iparművészeti alkotás megszületése is kapcsolódik hozzá.

Az évszázadok során a Szent Jobb kultusza alapvetően felekezeti keretek között állt fenn, mégis az 1848–49-es forradalmat és szabadságharcot követő elnyomatás vége felé, 1860-ban megtartott budavári körmenetben történő nyilvánosság elé tárása, feleke-

Angyal-ábrázolás az oldalfalon, Szent Jobb kápolna, Balatonalmádi / Angel's head rendered on a side wall. The Chapel of the Holy Right Hand of King St. Stephen, Balatonalmádi

Szent Korona-ábrázolás a bejárat feletti mozaikon, Szent Jobb kápolna, Balatonalmádi / The Holy Crown of Hungary rendered on the mosaic above the entrance. The Chapel of the Holy Right Hand of King St. Stephen, Balatonalmádi

zettől függetlenül, a Habsburg-hatalommal szembeni ellenállás kifejezésére adott lehetőséget.

Az ereklyét 1771 és 1944 között a budai vár területén őrizték. Az 1890-es években a budai várbeli építkezéseket tervező Hauszmann Alajos (1847–1926) a Szent Jobb kápolna új helyen történő megépítésének indokait 1912-ben így mutatta be: „*Úgyszintén szükséges volt, különösen a régi palota északi négyszögébe a kocsiközlekedést a forgalom igényeinek megfelelően rendezni. Ezen négyszögudvarban épült Mária Terézia alatt a Szent Zsigmond-kápolnához egy oldalkápolna a »Szent Jobb« őrzésére. Ez az oldalkápolna útját állotta a kocsiközlekedésnek és csak kitérővel lehetett az udvaron áthajtani, ami annál kellemetlenebb volt, mert ünnepélyeknél ez szolgált egyedüli közlekedő útvonalul. Egyenes irányú közlekedés elérése végett és hogy a szemben álló két kapu egy és ugyanazon tengelybe essék, szükséges volt ezt az oldalkápolnát eltávolítani és a »Szent Jobb« őrzésére a Zsigmond-templom belsejében megfelelő helyet teremteni. E célra a szentély mögötti folyosó egy részét elfalaztattuk és ajtót nyitottunk a szentélyből. E kis kápolna igen nemesen*

és a szent ereklyéhez méltó dísszel van kiképezve. Kupolája arany mozaikból, falai márványból készültek.²¹

A Szent Jobb kápolna Roskovics Ignác (1854–1915) festőművész által tervezett mozaikegyüttese túlélte a 20. század pusztításait. A neves üvegfestő és mozaik-készítő, Róth Miksa (1865–1944) műhelyében 1900-ban kivitelezett kis kupolás kápolnát borító mozaik Szent Istvánt és a magyar Szent Koronát ábrázoló kompozíció. A kápolna a budai várpalota 19. század végi átépítésének méret szerint talán legkisebb önálló új téralkotása volt, de szimbolikus jelentésével a palota kiemelt jelentőségű helyévé vált.

A Szent Jobb kápolna négyzet alaprajzú szakrális terének szellemi központja a márványból faragott oltármenza – az eredetileg a Szent Jobb őrzésére szolgált neogótikus ereklyetartó fülke –, ebben volt 1900 és 1944 között a szent király kezét tartalmazó, 1862-ben készített neogótikus stílusú ereklyetartó. A fülke fölötti falfelületen Szent István egész alakos ábrázolása látható.

Az első magyar királyt bölcs uralkodóként megjelenítő mozaik, Szent Istvánt a magyar Szent Koronával a fején, kezében az országalmával és a jogarral mutatja be.

A király portréjával szemben, a bejárati ajtónyílás fölötti félköríves falfelületen az Árpád-ház ezüst-vörös színű vágásokból álló címerpajzsa, valamint az apostoli kettős keresztet ábrázoló címerpajzs fogja közre a Szent Korona dicsfényvel övezett megjelenítését.

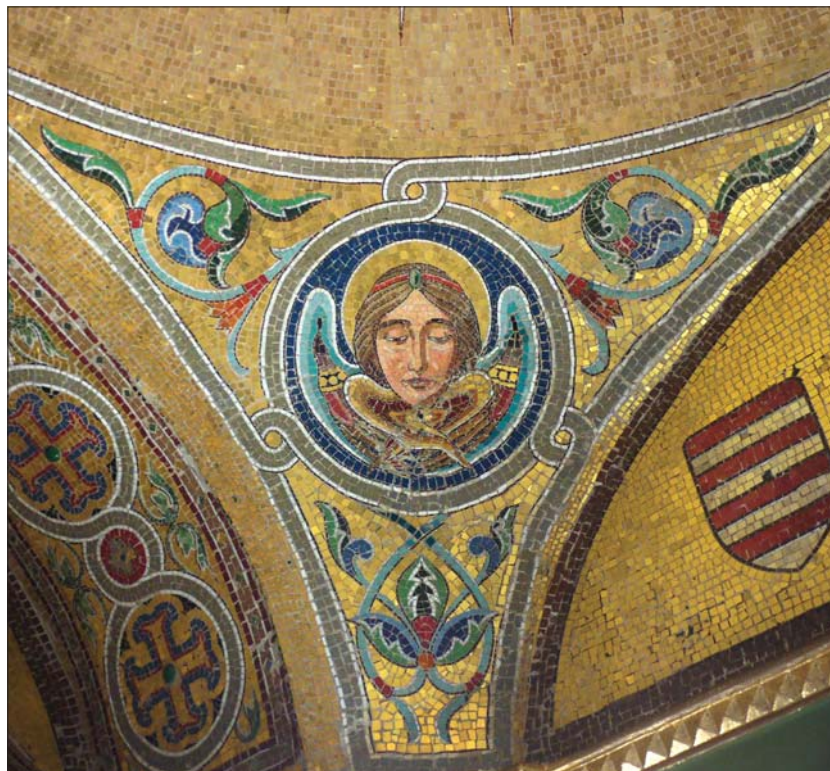
A kápolna másik két, egymással szembenező oldalán szárnyas angyal tart kezében egy-egy mondatszagot, az egyikén: „Hatalmas a te karod”, a másikon „Magasztaltassék a te Jobbod” felirat olvasható. A kupolát tartó csegelyek falfelülete angyalfejeket ábrázoló mozaikokkal díszített.

A Szent Jobb kápolna művészi értékei napjainkban, a Medgyaszay István (1877–1959) építész által 1930-ban Balatonalmádiban tervezett Szent Imre-plébánia-templom mellett kialakított kis helyiségben láthatóak. A második világháború pusztításait túlélő, de az 1950-es évek elején lebontásra ítélt kápolna mozaikdíszítéses kupolarészét, annak tartópilléreit, az ereklye nélküli neogótikus fülkét és a kovácsoltvas ajtókat

Pintér Sándor (1910–1987), Balatonalmádiban több évtizeden keresztül szolgáló plébános gondos odafigyelése mentette meg.

A mozaikok Balatonalmádiba szállításában részt vevő Tóth János így emlékezett vissza a plébánossal közös értékmentő munkára: „Pintér atyával bementünk a Várgondnokságra, hogy mi szeretnénk megmenteni [...] a Szent Jobb kápolna fülkét és azt onnan Almádiba elhozni. Közben Bicskei K. István [szobrászművész – M. M.] összeköttetése révén felvettük a kapcsolatot egy mozaik-restauráló csoporttal, melynek vezetője Schillinger művész volt. Felgyorsultak az események. A mozaikosok a mozaik színdalára speciális papírt ragasztottak. Utána az egész felületet leszedték spakliszerű szerszámokkal, és a Várkápolna melletti egyik épületben – a volt Udvarlaki Órség szobáiban hatalmas asztalokra terítették ki. [...] Az 1956-os események kissé visszavetették a munkát. A mozaikosok, élen a vezetőjükkel jórészt disszidáltak. Új szakember-

Angyalfej-ábrázolás az egyik csegelyen, Szent Jobb kápolna, Balatonalmádi / Angel's head rendered on one of the pendentifs. The Chapel of the Holy Right Hand of King St. Stephen, Balatonalmádi

**A Szent Imre-templom
főhomlokzata,
Balatonalmádi /
Main front of the
St. Emmerich Church,
Balatonalmádi**

gárdát kellett szervezni a helyreállítás folytatásához. Ez is sikerült 57 tavaszán.”²

Pár hónappal később Tóth János segített Csepel típusú teherautót szerezni 1957 ősszén a kápolna mozdítható részeinek elszállításához. Balatonalmádban

mindenki összefogott, hogy a kápolnát új helyén fel lehessen állítani. Megérkezése után a kupolát emelőbakkal leemelték, majd felgördették a templom sekrestyéje melletti területre. Ezután a mozaikos szakemberek a szállítás során levált szemeket helyreállították.

Balatonalmádi lakossága az elmúlt ötvenöt évben nagy odafigyeléssel vigyázta a budai vár egykori kicsiny „ékszerdobozát”. A Balaton partján található Szent Jobb kápolna egyszerre emlékeztet a mozaikokat készítő Róth-műhely kvalitásos munkájára, a pusztulás éveiben az alkotásra felfigyelő Pintér Sándor plébános értékmentő tevékenységére és a Dunántúl katolikus népének Szent István király iránti tiszteletére.

MILLISITS MÁTÉ
művészettörténész, művelődéstörténész

Jegyzetek

1. Hauszmann Alajos: *A magyar királyi vár*. Budapest, 1912. 42–43.
2. *Visszaemlékezés a Szent Jobb kápolna megmentésére*. 2013. június 13-án történt letöltés: <http://mkdsz1.freeweb.hu/arh/almadi02.htm>

A fotókat a szerző bocsátotta rendelkezésünkre.

Szent István-ábrázolás az ereklyetartó fülke felett, Szent Jobb kápolna, Balatonalmádi / St. Stephen rendered above the shrine niche. The Chapel of the Holy Right Hand of King St. Stephen, Balatonalmádi

A Szent Jobb kápolnát „őrző” Szent István-szobor, Balatonalmádi / Statue of King St. Stephen ‘guarding’ the chapel. Balatonalmádi

